

KONJUNKTURBREV

BILD 1. IKEM-INDEX FÖR PERIODEN Q3 2016–Q2 2022 ÖVER INHEMSK FÖRSÄLJNING SAMT EXPORTEN (VOLYM I ÅRSTAKT). INDEXVÄRDE UNDER 100 MARKERAR AVMATTNING (KONTRAKTION).

Källa: IKEM

IKEM-företagen ser vikande svensk konkurrenskraft

För första gången sedan det coronabelastade Q3 2020, uppvisade den samlade svenska kemirelaterade produktionen, en femtedel av svensk industriproduktion, vikande produktionsvolym under Q2. Jämförelsekvartalet, Q2 2021, var fjolårets snabbast växande kvartal, varför jämförelseperioden var tuff. Samtidigt är det uppenbart att kvardröjande krigs- och pandemieffekter verkar återhållande på produktionspotentialen för IKEM-företagen. Sju av tio medlemsföretag anger att de i varierande utsträckning påverkats negativt av olika typer av produktionsbegränsande hinder under Q2. Det kan också förklara

varför kvartalet kom in sämre än prognosen för 44 procent av företagen (bättre för 31 procent och i linje med prognos för 25 procent).

VISS VOLYMÖKNING I PROGNOSEN

Den globala tillväxten skrivs ned i snabb takt för närvarande i spåren av ökade energipriser och centralbankernas styr-
räntehöjningar. Tillsammans med energiproblematiken den kommande hösten och vintern inom EU talar det mesta för att Sverige dras med ned i en regional och global lågkonjunktur. Trots detta ser IKEM-företagen möjligheter till ökad

produktion under innevarande halvår, uttryckt i index 106. Då räknar ändå hela nio av tio företag att de fortsatt begränsas i sin produktionspotential under Q3 till följd av störningar i de globala leveranskedjorna. En ökad produktion i ljuset av den klart försämrade globala konjunkturen förefaller optimistiskt, men sammanhänger sannolikt med att många företag inte kan leverera på dagens efterfrågan. Det vill säga, efterfrågeöverskottet är så pass stort att det även med ett minskat efterfrågetryck ger utrymme för produktionsökningar. En ekonomisk avmattning kan därmed, åtminstone tillfälligt, bidra till att skapa en bättre balans mellan utbud och efterfrågan.

Hand i hand med olika leveransstörande faktorer på global skala, fortsätter kostnaderna att skjuta iväg för företagen. Under sex kvartal i följd har svenska IKEM-företag mött snabbt stigande kostnader för sina råvaruinköp. Index över råvarukostnaderna landade på 139 under Q2, vilket är den näst högsta noteringen sedan IKEM började mäta för 6 år sedan, endast överträffad av nivån i Q1 2022 (index 142). Det mest anmärkningsvärda är förstås att kostnadsökningen sker från redan höga nivåer. Kostnadsökningarna för råvara/insatsvara kom inte ensam heller utan fortsatte under kvartalet att åtföljas av lika stora kostnadsökningar på både el och transporter (index 139). Det är inte förvånande att breda och stora kostnadsökningar börjar äta upp företagets marginaler. Precis som under Q1 viker företagets rörelsemarginal ned något i Q2 (index 97).

På kostnadssidan är företagets prognos för Q3 att kostnaderna fortsätter öka, från redan höga nivåer. Indextalen i prognosen ligger i intervallet 121-125 för el, transporter och råvara medan förpackningar noterar ett index på 112. Trots att samtliga prognoser fortsatt pekar mot tydliga kostnadsökningar innebär det ändå ett trenderbrott mot de allt snabbare kostnadsökningarna alltsedan Q1 2020.

Kostnadsprognoserna är huvudsakligen utställda första halvan av juli månad. Sedan dess har råoljepriset trendat

TABELL 1. HAR FÖRETAGETS PRODUKTION PÅVERKATS AV TRÖGHETER I DE GLOBALA VÄRDEKEDJORNA TILL FÖLJD AV LOGISTIK-PROBLEM, HANDELSSANKTIONER OCH/ELLER UTBUDSBRISTER I Q2? PROGNOSEN FÖR Q3.

Källa: IKEM

	Q2	Prognos Q3
Ja, mycket	14%	5%
Ja, en del	34%	42%
Ja, en mindre del	19%	45%
Nej	33%	8%

nedåt. Råoljepriset har stor bäring på det allmänna kostnadstrycket för IKEM-företagen. Förhoppningsvis kan ett mer varaktigt fallande råoljepris därmed innebära att kostnadsprognoserna för framför allt rå/insatsvara ligger lite högt för innevarande kvartal. Samtidigt råder det monumental osäkerhet kring råoljeprisets utveckling framöver varför den gynnsamma prisutvecklingen lika gärna kan vändas i sin motsats under hösten.

SVENSKA STYRKOR OCH SVAGHETER UR ETT IKEM-PERSPEKTIV

Sverige skulle inte tillhöra en av världens mest framgångsrika industrinationer om inte de svenska produktionsförutsättningarna varit gynnsamma över tid. Över hundra års framväxt av framgångsrika industriföretag är bevis för det. Sverige har så klart inte placerat sig överst på pallplatsen inom samtliga produktionspåverkande grenar - ramvillkor - men har legat högt upp i en internationell jämförelse med sitt "totalerbjudande".

IKEM:s medlemsföretag konkurrerar på världsmarknaden inom sina respektive nischer. Cirka 90 procent av produk-

TABELL 2. IKEM-INDEX FÖR ANDRA KVARTALET 2022.

Indexvärde 100 motsvarar oförändrad utveckling, årstakt. Varje delbransch viktas med sin förädlingsvärdeandel i IKEM-totalt. Källa: IKEM

	Inhemsk leverans, volym	Leveranserna till exportmarknaden, volym	Antalet anställda	Investeringar	Kostnaden för rå/insatsvara	Kostnaden för elförbrukningen	Kostnaden för transporter	Lönsamhet (EBIT-marginal)
Plast och gummi	87	85	101	106	136	146	141	96
Läkemedel och raff	101	98	103	102	134	131	133	97
Kemi	111	91	99	96	149	147	149	96
Totalt	101	94	101	101	139	139	139	97

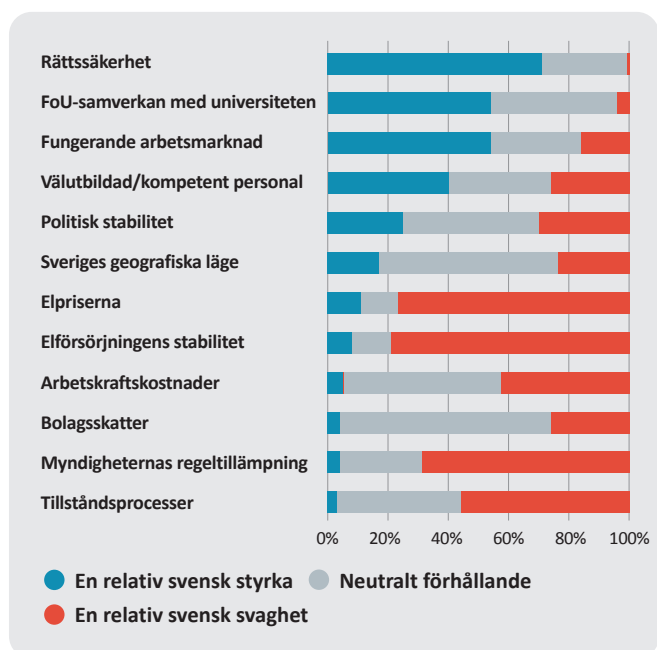
tionen går på export. Många företag är dessutom en del av internationella koncerner med produktionsenheter runt om i världen. Mot denna bakgrund är det intressant att be medlemsföretagen betygsätta produktionsförutsättningarna i Sverige jämfört med relevanta konkurrerande produktionsländer. IKEM har vid tre tillfällen bett företagen göra det, 2016, 2019 och nu 2022. Inom 12 produktionspåverkande "ramvillkor" har företagen fått ange huruvida Sverige har en relativ fördel respektive nackdel, jämfört med konkurrentländerna. Alternativt om Sverige anses erbjuda samma förutsättningar som konkurrentländerna, neutrala produktionsvillkor.

SVERIGE TAPPAR BRETT I RELATIVA KONKURRENSFÖRDELAR

Resultatet av den senaste undersökningen visar lite oroväckande att Sverige, enligt IKEM:s medlemsföretag, tappat i relativ konkurrensfördel inom sju av 11 variabler och noterar en absolut jumboplats i en nyttillkommen gren – "elförsörjningens stabilitet". Enligt företagen placerar sig Sverige högt upp i en internationell jämförelse inom de fyra ramvillkoren: "rättssäkerhet", "FoU-samverkan", "fungerande arbetsmarknad" och "välutbildad/kompetent personal". Inom samtliga dessa områden är det fler företag som anser att Sverige erbjuder en konkurrensfördel än motsatsen (neutral inställning borträknad). Men, bortsett från FoU-samverkan,

BILD 2. UTFRÅN ERT FÖRETAGS SVENSKA PRODUKTION, HUR SKULLE NI DEFINIERA DE SVENSKA VERKSAMHETSFÖRUTSÄTTNINGARNA RELATIVT OMVÄRLDEN (ERA VIKTIGASTE KONKURRENTLÄNDER) INOM VARIABLERNANEDAN?

Källa: IKEM

har Sveriges ledande ställning även på dessa områden minskat något jämfört med situationen 2019. Vad gäller en "fungerande arbetsmarknad" handlar det rimligtvis om att arbetsmarknaden i konkurrerande länder närmat sig förhållandena på den svenska arbetsmarknaden. Den svenska avtalsmodellen med centrala avtal har historiskt inneburit en förhållandevis låg konfliktnivå.

Inom två områden råder det mer eller mindre neutralt förhållande mellan Sverige och konkurrentländerna: "politisk stabilitet" och "Sveriges geografiska läge". Vad gäller "politisk stabilitet" har Sverige däremot tappat en solklar fördel 2019 (72 procent) till att nu snarare inta en mer medioker placering bland konkurrentländer, som också lever med en ganska rörig parlamentarisk situation.

Det är också noterbart att företagen numera endast till ringa del rankar "Sveriges geografiska placering" som en konkurrensnackdel, en solklar förbättring i förhållande till mätningen 2019. Vad det handlar om mer exakt ger inte enkäten svar på men möjligen kan det ha att göra med att pandemin, och logistikkaoset i dess spår, skapat en större medvetenhet om värdet att ligga nära sin huvudmarknad i Europa, där konkurrenter i Asien och USA därmed har en klar nackdel. Men till detta får vi återkomma efter nya enkäter med uppföljningsfrågor.

Vad gäller de övriga sex ramvillkoren för Sverige som produktionsland finns det all anledning att känna oro över den stora övervikten företag som anger svenska konkurrensnackdelar. Det skall dock inledningsvis påpekas att det inom två av dessa skett välkomna förbättringar, "arbetskraftskostnader" och "tillståndsprocesser" men att de fortsatt ligger kvar med en tydlig negativ övervikt. Att arbetskraftskostnaderna går från -86% till "endast" minus-37% förklaras rimligen av att det senaste centrala avtalet var förhållandevis återhållsamt, men lika mycket av en trendmässig svagare svensk krona. Det är en mycket välkommen förflyttning, även om en svagare krona inte är en faktor att luta sig mot långsiktigt. Förflyttningen till mindre negativa tal vad gäller "tillståndsprocesser" är lika välkommen den, men det är fortsatt alarmerande att en övervikt om 52 procent av företagen menar att Sveriges konkurrentländer gör bättre ifrån sig på detta område.

Bolagsskatter är ett område där Sverige sedan 2019, enligt medlemsföretagen, också tappat i konkurrensfördel. Från en tydlig övervikt positiva 2019 till en övervikt negativa på 21 procent 2022. Möjligen sammanhänger det med att rätten för svenska bolag att göra avdrag för räntor begränsats under perioden. Det som hållit på att bli en etablerad sanning de senaste decennierna – att svenska bolagsskatter är internationellt konkurrenskraftiga – får åtminstone inte längre stöd bland IKEM:s medlemsföretag.

De sista tre ramvillkoren uppvisar samtliga en förkrossande negativ övervikt – en svensk konkurrensnackdel.

TABELL 3. NETTOTALEN INOM VARJE RAMVILLKOR (ANDELEN POSITIVA SVAR – ANDELEN NEGATIVA SVAR) SAMT HUR RESULTATET FÖRÄNDRATS JÄMFÖRT MED DEN SENASTE MÄTNINGEN Q1 2019.

Ramvillkorens olika betydelse för företagen framgår i sista kolumnen där 1 representerar "saknar betydelse" och maxvärdet 5 representerar "helt avgörande betydelse". Källa: IKEM

	2019	2022	Förändring	Graden av betydelse
Rättssäkerhet	92%	70%	▼	3,6
FoU-samverkan med universiteten	-12%	51%	▲	4,2
Fungerande arbetsmarknad (graden av konflikter m.m.)	92%	37%	▼	3,7
Välutbildad/kompetent personal	66%	13%	▼	4,4
Politisk stabilitet	72%	-5%	▼	4
Sveriges geografiska läge	-86%	-7%	▲	2,8
Bolagsskatter	42%	-21%	▼	3,7
Arbetskraftskostnader	-86%	-37%	▲	3,5
Tillståndsprocesser	-86%	-52%	▲	3,9
Myndigheters regeltillämpning	3%	-63%	▼	3,7
Elpriserna	42%	-67%	▼	4,4
Elförsörjningens stabilitet		-72%	i u	4,5

"Myndigheters regeltillämpning" låg på rätt sida 2019 med en svag övervikt positiva, men har nu halkat ned betänkligt till minus 63 procent. Under samma period har svenska IKEM-företags hållbarhetsambitioner växlat upp och då har det blivit uppenbart hur trassligt, godtyckligt och tidskrävande myndigheters regeltillämpning är.

"Svenska elpriser" och stabiliteten i den svenska elförsörjningen intar de två bottennoteringarna i företagens uppställning. I runda slängar anger sju av tio IKEM-företag att Sverige uppvisar en konkurrensnackdel i dessa två helt avgörande grenar. Ramvillkoret "energiförsörjningens stabilitet" fanns inte med 2019 då det i princip var en icke-fråga då – men har sedan två reaktorer i Ringhals stängts ned därefter – dessvärre blivit en kritisk faktor för företagen att förhålla sig till. Inga andra ramvillkor tillmäts en större betydelse för den ofta energikrävande svenska kemirelaterade produktionen. Graden av betydelse uppgår enligt företagen till 4,4 och 4,5 där maxvärdet fem motsvarar en "avgörande betydelse".

Det är inget mindre än ett kraftfullt politiskt misslyckande och att den svenska elförsörjningen gått från en svensk paradgren under decennier till att nu totalt ha havererat och med det i praktiken riskera överlevnaden för delar av svensk industri i Sveriges södra halva.

En undersökning av det här slaget skall så klart tolkas med försiktighet. Men resultatet ger ändå en bild av hur företagsledarna inom den internationellt konkurrensutsatta kemirelaterade produktionen ser på Sveriges ramvillkor just nu. Rätt eller fel så påverkar deras känsla för de svenska produk-

tionsförhållandena inriktning och storlek på företagens nästa investering eller strategiska beslut. Sverige kan rimligen inte erbjuda de mest fördelaktiga förhållandena inom samtliga ramvillkor, men bör undvika att hamna i botten inom alltför många områden. Den svenska elförsörjningen är uppenbart den mest akuta frågan att lösa, även om det tyvärr kommer att ta lång tid och under tiden kraftigt sänka den svenska konkurrenskraften. Vidare är det uppenbart att politiken måste hantera problematiken kring tillståndsprocesser och myndigheters regeltillämpning i en tid av industriell omställning mot mer hållbar produktion.

IKEM:s medlemsföretag verkar inom det breda spannet av plast-, gummi-, kemi- och läkemedelsproduktion. Branschens totala förädlingsvärde uppgår till en knappt femtedel av den totala industriproduktionen i Sverige. Exportvärdet var 352 miljarder kronor 2021. Samtliga redovisade svar, där annat ej anges, från konjunkturenkäten är omsättningsviktade med företagens omsättning. Konjunkturbrevet redovisas för varje kvartal.

För frågor kontakta:
Carl Eckerdal, chefekonom
070-497 11 98
carl.eckerdal@ikem.se

IKEM

Innovation and Chemical Industries in Sweden
Innovations- och kemiindustrierna i Sverige
Box 55915 | SE 102 16 Stockholm | Sweden
www.ikem.se